

О. Ю. СПІВАКОВСЬКИЙ

Співаковський Олександр Юрійович, творчий аспірант другого року навчання кафедри оперної підготовки та музичної режисури Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (Київ, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6938-1073>

УКРАЇНСЬКІ ПОСТАНОВКИ МАЛИХ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНИХ ФОРМ ДОБИ 2000-Х РОКІВ

Статтю пов'язано з визначенням ролі малих музично-театральних форм доби 2000-х років у контексті розвитку сучасного українського музичного театру. Методологія дослідження базується на ключових положеннях, концепціях музичної режисури, розроблених упродовж ХХ століття й урізноманітнених у реаліях сьогодення. Були обрані такі загальнонаукові методи, як мистецтвознавчий, історичний, аналіз і синтез та компаративний для порівняння українських постановок малих музично-театральних форм 2000-х років.

Наукова новизна роботи полягає у переосмисленні функціонування малих музично-театральних форм у реаліях сьогодення України, з'ясуванні факторів, що впливають на їхній сучасний розвиток і видозміни. В умовах різноманітних соціокультурних і політичних колізій періоду нового міленіуму роль малих музично-театральних форм у репертуарі українських музичних театрів і мистецько-театральних проєктів збільшується.

Сучасна глядацька аудиторія є частиною інформаційного суспільства, що існує у власному, часто пришвидшеному темпоритмі, на який слід зважати режисерам музичного театру при плануванні репертуарної політики. Урахування актуальності драматургії обраних для постановки творів, закладених у них ідейно-художніх, естетичних і виховних особливостей, а також оцінка творчих і матеріальних можливостей для втілення задуму є необхідними й важливими моментами, на які варто звернути увагу задля забезпечення подальшого життя опери на театральній сцені. Мистецько-театральні проєкти, що з'явилися в Україні у 2000-х роках, є тими мобільними інституціями, що проводять пошуки та експериментують із розширенням проблематики вистав і їхніми жанрово-стильовими типами, підтверджуючи та актуалізуючи малі музично-театральні форми.

Ключові слова: малі музично-театральні форми, український музичний театр, мистецько-театральні проєкти.

Постановка проблеми. У музичних театрах доби 2000-х років, що характеризується розвитком високих технологій і пришвидшенням темпоритмів життя, постановкам опер малих форм відводиться особлива, а останнім часом у зв'язку з різноманітними соціально-культурними процесами, карантинними обмеженнями тощо, пріоритетна роль.

© О. Ю. Співаковський, 2020.

DOI: 10.31318/0130-5298.2020.46.234597

Поняття «опера малої форми як модерністський експеримент» з'явилося на початку ХХ століття і розглядалося як революційне в осмисленні категорій часу і простору. За дослідженням О. Казарінової, характерними ознаками цього поняття були «динамізм, прискорення, афористичність, лаконізм, поліфонізм, концентрація інформації, що характеризують новий тип мислення... У мистецтві, зокрема музичному, триває безперервний пошук нових часових форм і вимірів. Унікальною у цьому напрямку є опера, яка відрізняється новим осмисленням художнього простору. А однією з типових рис опери малої форми стала “експериментальність”, завдяки чому кожен твір цього жанру сприймається як унікальний і єдиний у своєму роді»¹.

Вільний доступ до перегляду будь-якої вистави різних світових театрів у постановці відомих режисерів сучасності спонукає людину орієнтуватися в інформаційних потоках, кількість яких надзвичайно велика. Глядачі стають більш обізнаними у новітніх тенденціях режисури музичного театру й вимогливішими до обрання об'єкта перегляду.

Розібратися з усім цим нескінченим накопиченням інформації звичайній людині буває дуже важко, тому сучасні підходи до режисури музичного театру мають базуватися на лаконічному й точному відборі інформації і технологій, за допомогою яких виставу буде якнайкраще та найзрозуміліше донесено до аудиторії.

Оскільки оперна вистава – це складний синтез мистецтв, на який впливають як психолого-педагогічні, так і різноманітні технологічні аспекти (арт-технології, спецефекти тощо), підхід до вивчення цього явища має бути комплексним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Даний аспект привертає увагу не тільки митців, а й мистецтвознавців. Особливості сучасного інформаційного суспільства, котре впливає на усі сфери життєдіяльності людини, у тому числі й мистецтво, розглядалися Ю. Петрухно². Вплив технологій на мистецтво описаний в роботі М. Катца³. Розвиток театрального мистецтва в період сучасних суспільних трансформацій висвітлений у публікаціях Г. Веселовської⁴, Ю. Гасиліної⁵, П. Гелба⁶. Специфіку втілень опер малих форм відповідно до соціокультурних викликів сьогодення проаналізовано в публікаціях

¹ Казарінова О. В. Опера малої форми в австро-німецькій музиці першої третини ХХ століття (на матеріалі ранніх оперних триптихів П. Хіндеміта і Е. Кренека): автореф. дис. ... канд. Мистецтвознавства: 17.00.03 – музичне мистецтво / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2010. С. 10.

² Петрухно Ю. Є. Інформаційне суспільство: поняття, основні складові, характеристика // Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство: Вісник Одеського національного університету. Т. 19. Вип. 1. Одеса, 2014. С. 127–133. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvmp_2014_41_5 (дата звернення: 15.07.2020).

³ Katz M. Capturing Sound: How Technology Has Changed Music. Revised ed. Berkeley: University of California Press, 2010.

⁴ Веселовська Г. І. Живе і мертво в театрі цифрових технологій // Художня культура. Актуальні проблеми. Вип. 14. Київ, 2018. С. 160–162.

⁵ Гасиліна Ю. В. Театральний центр і незалежні театри як полігон нової театральної формації // Курбасівські читання: Науковий вісник Національного центру театрального мистецтва імені Леся Курбаса / редкол.: Н. Корнієнко та ін. Київ: НЦТМ ім. Леся Курбаса, 2018. № 13. С. 230–242.

⁶ Gelb P. “Keynote Address” In Opera America: Opera Conference, Seattle: WA, 2006. P. 103–108.

С. Триколенко¹. Питання еволюції жанру української камерної опери розглянув Н. Толошняк². Проблему співвідношення слова, музики і дії в сучасній українській опері досліджувала М. Черкашина³. Жанрову своєрідність і принципи формування у камерній опері на рубежі XIX–XX століть опрацював А. Носуля⁴. Український театр у період сучасних суспільних трансформацій, зокрема визначення соціокультурних показників, розглядав В. Ковтуненко⁵.

Комплексне дослідження викладених вище аспектів допомагає режисеру зробити виставу більш різноманітною і динамічною, відповідною темпоритму життя сучасного глядача.

Водночас відкритими залишаються питання щодо функціонування малих музично-театральних форм у реаліях України 2000-х років, з'ясування факторів, які впливають на їхній сучасний розвиток і видозміни. Вони й розглядаються у даній статті.

Мета дослідження. Стаття пов'язана з визначенням ролі опер малої форми 2000-х років у розвитку сучасного українського музичного театру.

Виклад основного матеріалу. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології, розвинена інфраструктура, різноманітні гаджети активно впливають на різні сфери діяльності суспільства, прискорюючи темпи його життя. Дані обставини актуалізують пошук інноваційних підходів до функціонування малих музично-театральних форм, переосмислення їхніх видозмін у відповідності до викликів сьогодення. Це, в свою чергу, впливає на глядача, який потребує динаміки розвитку подій у виставі, отримання більш повної, синтезованої інформації про її задум, підтексти, закладені авторами. Нові часи потребують від режисерів віднайдення іншого синтезу традиційних та інноваційних засобів виразності музичного спектаклю, відповідних до реалій сьогодення. З огляду на означені процеси, широкого розповсюдження набувають малі оперні форми.

Перш ніж перейти до розгляду феномена опери малої форми, варто зрозуміти аудиторію, яка сьогодні готова споглядати таке мистецтво. Йдеться про сучасне інформаційне суспільство. За визначенням Ю. Петрухно, «інформаційне суспільство – це якісно новий етап розвитку людства, в якому будь-яка людина за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій може отримувати, переробляти, розповсюджувати інформацію, а держава забезпечує високий рівень інформатизації всіх

¹ Триколенко С. Т. Українська сценографія кінця XX – початку XXI ст.: основні тенденції розвитку та авторські позиції: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 – теорія та історія культури / Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2016. 18 с.

² Толошняк Н. А. Украинская камерная опера (к проблеме эволюции жанра): автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.02 – музыкальное искусство / Киевская государственная консерватория им. П. И. Чайковского. Киев, 1991. 23 с.

³ Черкашина-Губаренко М. Проблема соотношения слова, музыки и действия в современной украинской опере. Суми: Наука, 2002. С. 56–70.

⁴ Носуля А. В. Особливості втілення художнього та музично-драматургічного змісту у камерній опері / Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник ОДМА ім. А. В. Нежданової. Вип. 19. Одеса, 2014. С. 324–330. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mmik_2014_19_35 (дата звернення: 22.08.2020).

⁵ Ковтуненко В. І. Український театр у період сучасних суспільних трансформацій (до проблеми визначення соціокультурних показників): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.01 – теорія та історія культури / Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2002. 19 с.

галузей. <...> Основні складові інформаційного суспільства – це людина, інформація, інформаційні ресурси та інформаційно-комунікаційні технології., <...> це вільний доступ будь-якої людини до будь-якої інформації, високий рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та наявність розвиненої інформаційної інфраструктури суспільства»¹.

На основі визначення даного терміну можна зрозуміти, що в межах інформаційного суспільства активно розвиваються та функціонують інформаційні технології, які впливають на темпоритм життя сучасного глядача, що спричиняє видозміни у культурі й мистецтві, у тому числі й оперному театрі. В операх малих форм використання таких технологій дає змогу вкласти максимальну кількість інформації у мінімальну структуру твору.

Оскільки театральне мистецтво, зокрема оперна вистава, є таким «продуктом», який неможливо перевірити чи опротестувати наперед, варто всіляко заохочувати людей до походу в театр із метою їхнього повторного повернення. Це потребує вивчення сучасних шляхів передачі інформації, аналізу розвитку соціуму з метою правильного просування вистави на мистецькому ринку.

Останнім часом в Україні спостерігається зростання інтересу до музично-театральних подій. Цей попит стимулює появу різноманітних за жанрами й стилями режисерських інтерпретацій музично-театральних творів. Однак не всі з них зацікавлюють глядача. Найчастіше це пов'язано з недостатньо яскравою рекламою заходу. Тож подія може залишитися взагалі непоміченою, хоча, можливо, є вартісною.

Розглянемо чинники, що впливають на популярність опер малих форм і пояснюють пріоритет глядачів у виборі малої форми перед масштабом. Серед них варто виділити економічні, соціокультурні та професійні.

Економічні щільно пов'язані з комерціалізацією театру, що інколи призводить до появи мистецьких проектів заради фінансової вигоди. Деякі режисери під впливом певних обставин, а саме тиском театрального керівництва, бажанням отримати скандальний успіх у публіки або просто заради «виживання» колективу, свідомо йдуть на неоднозначні інтерпретації класичних оперних творів, сприяючи формуванню низькопробних смаків та уподобань у глядача, тим самим понижуючи елітарний статус оперного жанру.

Соціокультурні мотиви вирізняються: пришвидшенням темпоритму життя у добу інформаційного суспільства, що формує у глядача потребу сприйняття творів із динамізацією розвитку подій; обізнаністю сучасної публіки зі світовими здобутками театрального мистецтва завдяки розвитку новітніх комунікаційних технологій; формуванням ринку культурних послуг, де опера стає мистецьким продуктом, а глядач – його споживачем, що змінює роль театру як центру виховання духовності людини.

Професійні причини щільно пов'язані з активним впливом на сучасний музичний театр естради, коли опера починає розглядатися у дзеркалі розваг, у контексті індустрії дозвілля. Це спонукає необхідність пошуку нових режисерських підходів, відповідних вимогам часу, застосування новітніх арт-технологій, театральних можливостей, що зростають, синтезованих засобів виразності, психологізації образів тощо.

¹ Петрухно Ю. С. Інформаційне суспільство: поняття, основні складові, характеристика // Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство: Вісник Одеського національного університету. Т. 19. Вип. 1. Одеса, 2014. С. 127–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvmp_2014_41_5 (дата звернення: 15.07.2020).

ПИТАННЯ МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ

Перед тим, як приступати до постановки оперної вистави, український режисер має проаналізувати ряд факторів, що вплинуть на її подальшу життєспроможність. Для початку потрібно задати собі кілька запитань:

- 1). Чи актуальна сьогодні драматургія обраного опусу?
- 2). Якими є ідейно-художні особливості опери?
- 3). Які естетичні й виховні моменти закладені у творі?
- 4). Чи існують мистецькі та матеріальні можливості для втілення цього задуму?

При виборі тематики вистави та її втіленні на українській сцені корисним буде зарубіжний досвід оперної режисури в контексті світових глобалізаційно-інтеграційних тенденцій розвитку музичного театру. Водночас варто обов'язково враховувати особливості регіону й країни, де передбачається постановка, своєрідність ментальності глядача, його сприйняття.

Посилаючись на генерального менеджера Metropolitan Opera (Met) П. Гелба, можна проаналізувати специфіку роботи й сучасні підходи до впровадження малих оперних форм, досить складні умови їхнього існування у найбільшому театрі США. Metropolitan Opera – одна з провідних інституцій світу, в діяльності якої вдало поєдналися передові арт-технології, найкращі голоси планети, інноваційні режисерські рішення, вдалі менеджерські методи й система художнього управління театром. Зважаючи на ці фактори, в театрі вважають, що режисерський досвід у камерних оперних жанрах має перспективи у Met. Тому варто розвивати ідеї співпраці з іншими культурними установами Нью-Йорка, що володіють меншими сценічними майданчиками, на яких можна демонструвати зразки даного жанру.

В Україні сьогодні опери малих форм отримали новий еволюційний стимул. NOVA OPERA, Open Opera Ukraine та «Оперний вікенд», проєкти Національної оперети України та Київської опери проводять активний пошук у розширенні як проблематики сучасних музичних вистав, так і їхніх різновидів. Ці проєкти з'явилися в українському театральному просторі на початку 2000-х років та обумовлені необхідністю оновлення репертуару сучасного музичного театру в контексті світових тенденцій. Режисерські підходи до вистав у кожному з них досить різні, водночас усі об'єднують спільні характерні ознаки – камерність, використання малих оперних форм і пошуки цікавої режисерської інтерпретації.

Постановки творчої формації NOVA OPERA важко віднести до конкретного музично-театрального жанру. Вони вирізняються лаконічністю режисерських прийомів (опера-реквієм YOV чи опера «Коріолан»), а також певною камерністю й статичністю у побудові сценічного простору, взаємовідносинах між персонажами. Малий склад оркестру, сучасні прийоми звуковидобування (наприклад, препарований рояль в опері-реквіємі YOV), а також поєднання класичних оркестрових тембрів з електронним інструментарієм (оперний перформанс на тему «ГАЗ») дають підстави говорити про визнання українськими режисерами пошуків світової музичної спільноти. У 2019 році постановка YOV увійшла до десяти найкращих сучасних опер світу, а її автори були удостоєні Національної премії України імені Тараса Шевченка.

Інші незалежні проєкти так само мають успішний досвід в експериментах з осучаснення старовинних малих оперних форм. Серед них – громадська організація Open Opera Ukraine, а також оригінальні режисерські вирішення камерних опер різного жанрового спрямування на першому в Україні фестивалі камерних опер «Оперний вікенд».

У проєкті Open Opera Ukraine однією з успішних вважається постановка опери Г. Перселла «Дідона та Еней» у режисерській версії Т. Трунової. Сучасне режисерське

прочитання, продумана робота з хором, цікава сценографія і костюми, підкреслені стриманими світловими прийомами з акцентуацією на відтінках фіолетового, надають видовищу фантастичної та містичної атмосфери.

Остання робота Open Opera Ukraine «Ацис і Галатея» Г. Ф. Генделя, поставлена у 2019 році, відрізняється неординарними режисерськими знахідками та стильними візуальними ефектами. Але масштабність і великий обсяг не дозволяють віднести цю роботу до малої оперної форми.

Проєкт «Оперний вікенд», реалізований у листопаді 2018 року, нагадаємо, презентував перший в Україні фестиваль камерних опер. Усі чотири вистави фестивальної програми, а саме опери І. Губаренко «Ведмідь» у постановці А. Литвинова, Г. Доницетті «Ріта» в постановці Л. Шиленко, Дж. Менотті «Медіум» у постановці О. Співаковського, В. А. Моцарта «Бастьєн і Бастьєнна» в постановці Д. Тодорюка продемонстрували успішність режисерських підходів до пошуку нового синтезу засобів виразності, що відповідають як вимогам часу, так і особливостям камерного жанру. Вони характеризувалися сучасними режисерськими інтерпретаціями з використанням оригінальних світлових і сценографічних прийомів, неординарного візуального оформлення, зокрема костюмів, що створювалися у колаборації з молодими українськими фешн-дизайнерами.

Державний театральний сектор також представив цікаві прем'єри малих оперних форм: Київський національний академічний театр оперети показав виставу «ПЕНІТА. опера» та Київський муніципальний академічний театр опери та балету для дітей і юнацтва (Київська опера) – концертне виконання опери П. Масканьї «Сільська честь». Створення цих спектаклів свідчить про затребуваність малих оперних форм на сцені українського музичного театру. Ще одним підтвердженням даного факту є оголошення конкурсу на написання і постановку камерної опери Львівським національним театром опери та балету імені С. Крушельницької.

Сучасний український культурний простір отримав важливу організацію, що стала важелем розвитку мистецького процесу. Йдеться про Український культурний фонд. Малі оперні форми є досить привабливими як для фонду, так і для інших потенційних інвесторів, оскільки не переобтяжені музичним матеріалом, мають меншу собівартість у порівнянні з великими масштабними операми, а невеликий обсяг дає змогу комбінувати різні вистави.

У реаліях сьогодення ще одним вагомим моментом, на який варто звернути увагу, є дотримання санітарно-епідеміологічних норм, що діють в Україні у зв'язку з поширенням пандемії COVID-19. Перед тим як обрати твір для постановки, слід зрозуміти, чи зможе він бути реалізованим в умовах адаптивного карантину. Звичайно, передбачити подальший розвиток цієї ситуації дуже важко, але враховувати нові вимоги, які ставляться перед організаторами будь-яких масових заходів, потрібно, адже оперне мистецтво безпосередньо потрапляє під дію карантинного регламенту. Масштабний склад оркестру, солісти, артисти хору та мімансу, балет і всі служби, які обслуговують оперну виставу, – іноді кількість задіяних у цьому процесі досягає 300 і більше осіб. Саме тому зараз, як ніколи раніше, актуалізується значення малих оперних форм, що мають шанс на сценічне втілення в нинішніх непростих для українського музичного театру умовах.

Уряд запровадив обмеження щодо проведення масових заходів, а це негативно вплинуло на розвиток оперного мистецтва в Україні. З весни до вересня 2020 року провідні музичні театри країни фактично зупинили роботу. Їхній репертуар постійно змінювався через перенесення вистав на наступні місяці, продовження дії карантину.

Це спровокувало відтік публіки, яка, з одного боку, втомилася від постійних відтермінувань подій, а з іншого – встигла засумувати за культурним життям і хотіла би знов увійти в звичний ритм проведення дозвілля.

У вересні 2020-го кілька музичних театрів столиці відкрили сезон. Якщо проаналізувати репертуарну політику першого місяця їхньої роботи у новому сезоні, можна простежити тенденцію звернення до малих оперних форм, які найлегше адаптувати під новий карантинний режим. Так, до прикладу, Національна опера України показала у вересні камерну оперу М. Римського-Корсакова «Моцарт і Сальєрі» в постановці А. Солов'яненка. Лише два головних героя на сцені, відсутність хорових епізодів, максимальна кількість глядачів, яка могла потрапити до театру, становила 300 осіб при загальній місткості глядацької зали в 1650 місць.

Харківський національний академічний театр опери та балету відкрив у липні 2020 року Першу всеукраїнську театральну резиденцію, в результаті якої очікується три прем'єри камерних опер на малій сцені. Серед них – містична трагедія Дж. Менотті «Медіум», камерна опера М. Наймана «Чоловік, який сплутав дружину з капелюхом» і сучасна опера, котра буде створена в рамках конкурсу композиторів, що його проводить резиденція. Проєкт підтримує Український культурний фонд.

Варто згадати про конкурс-лабораторію для молодих режисерів від Київського національного театру оперети, що проходить раз на два роки і стартував восени 2020-го на базі театру. Ця лабораторія також орієнтується на малі форми, які в подальшому можуть бути реалізованими на камерних сценах Театру оперети. Протягом останніх років у театрі відкрито два нових сценічних простори для пошукових і компактних за формою музичних вистав. Це «Stage lab» – мікромайданчик, створений із метою експериментів і залученням до них молодих режисерів. Іншою, не менш цікавою з погляду інноваційних можливостей, є «Сцена 77», що отримала символічну назву за кількістю сходинок, котрі ведуть на четвертий поверх театру, де знаходиться її локація. Окрім перелічених, у Національній опереті існує ще дві камерні сцени: це Мистецько-концертний центр імені І. Козловського, який презентує багатоманітний репертуар, зокрема й у напрямку малих оперних форм, а також Театр у фоє.

Завчасно почала актуалізувати камерний жанр і Львівська національна опера. Восени 2019 року театр оголосив конкурс на написання й постановку камерної опери, за результатами якого відібрано трьох композиторів і стільки ж молодих режисерів, котрі мають розробити режисерську концепцію вистави та презентувати її у театрі. Враховуючи життєспроможність камерного жанру в нестабільній ситуації карантину, можна припустити, що театр не полишить працювати над цим проєктом і в найближчому майбутньому з'явиться сучасний культурний продукт. Зазначимо, що у вересневій афіші театру 2020-го була присутня лише одна камерна опера Дж. Б. Перголезі «Служниця-пані» в постановці Г. Воловецької, що свідчить про брак саме нових малих оперних форм.

Розмаїття камерних театральних майданчиків надає багато можливостей для функціонування театру в умовах пандемії й учергове підкреслює ефективність компактних жанрів у нинішніх реаліях.

Резюмуючи вищесказане, можна зробити такі **висновки**.

Наукова новизна роботи полягає в переосмисленні функціонування малих музично-театральних форм у реаліях сьогодення України, з'ясуванні факторів, що впливають на їхній сучасний розвиток і видозміни.

Сучасна глядацька аудиторія є частиною інформаційного суспільства, що існує у власному, часто пришвидшеному темпоритмі, який необхідно брати до уваги

режисерам українського музичного театру при плануванні репертуарної політики та подальших постановок оперних вистав.

Урахування актуальності драматургії обраних для постановки творів, закладених у них ідейно-художніх особливостей, естетичних і виховних моментів, а також оцінка творчих і матеріальних можливостей для втілення задуму вистави, потрібні й важливі аби забезпечити подальшу життєспроможність опери на театральній сцені.

Мистецько-театральні проєкти 2000-х років, що з'явилися в Україні, є тими мобільними інституціями, які провадять пошуки та експериментують із розширенням проблематики вистав і їхніми жанрово-стильовими формоутвореннями, підтверджуючи й актуалізуючи малі оперні форми.

Обмеження щодо організації і проведення масових заходів відіграли негативну роль для світового музичного театру, однак це обумовило додатковий інтерес до малих музично-театральних форм, постановка яких є реальною у соціально-культурних і політичних умовах, встановлених карантинним регламентом.

Питання українських постановок малих музично-театральних форм 2000-х років є актуальним і важливим сьогодні. Воно потребує подальшого вивчення і дослідження як мистецтвознавцями, так і режисерами України.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2020 року

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Веселовська Г. І. Живе і мертво в театрі цифрових технологій // Художня культура. Актуальні проблеми. Вип. 14. Київ, 2018. С. 160–162.
2. Гасиліна Ю. В. Театральний центр і незалежні театри як полігон нової театральної формації // Курбасівські читання: Науковий вісник Національного центру театрального мистецтва імені Леся Курбаса / редкол.: Н. Корнієнко та ін. Київ: НЦТМ ім. Леся Курбаса, 2018. № 13. С. 230–242.
3. Казарінова О. В. Опера малої форми в австро-німецькій музиці першої третини ХХ століття (на матеріалі ранніх оперних триптихів П. Хіндеміта і Е. Кренека): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 – музичне мистецтво / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2010. 19 с.
4. Ковтуненко В. І. Український театр у період сучасних суспільних трансформацій (до проблеми визначення соціокультурних показників): автореф. дис. ... канд. Мистецтвознавства: 17.00.01 – теорія та історія культури / Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2002. 19 с.
5. Носуля А. В. Особливості втілення художнього та музично-драматургічного змісту у камерній опері / Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник ОДМА ім. А. В. Нежданової. Вип. 19. Одеса, 2014. С. 324–330. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mmik_2014_19_35 (дата звернення: 22.08.2020).
6. Петрухно Ю. Є. Інформаційне суспільство: поняття, основні складові, характеристика // Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство: Вісник Одеського національного університету. Т. 19. Вип. 1. Одеса, 2014. С. 127–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvmp_2014_41_5 (дата звернення: 15.07.2020).
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину та запровадження посиленіх протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». № 641 від 22 липня 2020 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vstanovlennya-karantinu-ta-zapr-641> (дата звернення: 28.09.2020).

ПИТАННЯ МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ

8. Толошник Н. А. Украинская камерная опера (к проблеме эволюции жанра): автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.02 – музыкальное искусство / Киевская государственная консерватория имени П. И. Чайковского. Киев, 1991. 23 с.
9. Триколенко С. Т. Українська сценографія кінця ХХ – початку ХХІ ст.: основні тенденції розвитку та авторські позиції: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 – теорія та історія культури / Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2016. 18 с.
10. Черкашина-Губаренко М. Р. Оперний театр в мінливому часопросторі: монографія. Харків: Акта, 2015. 392 с.
11. Черкашина-Губаренко М. Проблема соотношения слова, музыки и действия в современной украинской опере. Суми: Наука, 2002. С. 56–70.
12. Gelb, P. “Keynote Address” In *Opera America: Opera Conference*, Seattle: WA, 2006. P. 103–108.
13. Katz, M. *Capturing Sound: How Technology Has Changed Music*. Revised ed. Berkeley: University of California Press, 2010. 448 p.

REFERENCES

1. Veselovska, H. (2018). Living and dead in the theatre of digital technology [Zhyve i mertve v teatri tsyfrovoyh tehnolohii]. *Art culture. Actual problems* [Khudozhnia kultura. Aktualni problemy]. 14th ed. Kyiv. P. 160–162 [in Ukrainian].
2. Hasylyna, J. (2018). Theatre center and independent theatres as a testing ground for a new theatrical formation [Teatralnyi tsentr i nezalezni teatry yak poligon novoi teatralnoi formatsii]. *Kurbas readings: scientific bulletin of the Les Kurbas National Center for Theatre Arts* [Kurbasivski chytannia: Naukovyi visnyk Natsionalnoho tsentru teatralnoho mystetstva imeni Lesia Kurbasa] / editorial board: N. Korniyenko (the main) and others. Kyiv, NTsTM imeni L. Kurbasa. Vol. 13. P. 230–242 [in Ukrainian].
3. Kazarinova, O. (2010). Opera of small form in the Austro-German music of the first third of the XX century (on the material of early opera triptychs by P. Hindemith and E. Krenek): author's ref. dis. ... cand. art critic.: 17.00.03 – musical art / Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [Opera maloyi formy v avstro-nimetskiy muzytsi pershoiy tretyny XX st. (na materialach rannich opernykh tryptykhiv P. Hindemita ta E. Kreneka)] [Opera maloi formy v avstro-nimetskiy muzytsi pershoi tretyny XX stolittia (na materiali rannich opernykh tryptykhiv P. Khindemita i E. Kreneka)]: avtoref. dis ... kand. mystetstvoznava: 17.00.03. Kyiv. 19 p. [in Ukrainian].
4. Kovtunencko, V. (2002). Ukrainian theatre in the period of modern social transformations (to the problem of determining socio-cultural indicators) [Ukrayinskyi teatr u period suchasnykh suspilnykh transformatsii (do problemy vyznachennia sotsiokulturnykh pokaznykiv)]: author's ref. dis ... cand. art history: 17.00.01 – Theory and history of culture / Derzhavna akademiya kerivnykh kadrov kultury i mystetstv. Kyiv. 19 p. [in Ukrainian].
5. Nosulya, A. (2014). Features of the embodiment of artistic and musical-dramatic content in the chamber opera [Osoblyvosti vtillennia khudozhnoho ta muzychno-dramaturhichnoho zmistu u kamernii operi]. *Music art and culture. Scientific Bulletin of the A. V. Nezhdanova Odessa State Music Academy* [Muzychne mystetstvo i kultura. Naukovyi visnyk Odeskoi derzhavnoi muzychnoi akademii imeni A. V. Nezhdanovoi]. 14th ed.. Kyiv. P. 324–330. available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mmik_2014_19_35 (accessed: 22.08.2020) [in Ukrainian].
6. Petruhno, J. (2014). Information society: concepts, main components, characteristics [Informatsiine suspilstvo: poniattia, osnovni skladovi, harakterystyka]. *Library science. Bibliography. Bibliology: Bulletin of Odessa National University* [Bibliotekoznavstvo. Bibliografonavstvo. Knyhoznnavstvo: Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu]. Vol. 19. 1-st ed. Odesa. P. 127–133. available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvmp_2014_41_5 (accessed: 15.07.2020) [in Ukrainian].

7. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the establishment of quarantine and the introduction of enhanced anti-epidemic measures in the territory with a significant spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2" [Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro vstanovlennia karantynu ta zaprovadzhennia posylenykh protyepidemichnykh zakhodiv na terytorii iz znachnym poshyrenniam hostroi respiratornoi khvoroby COVID-19, sprychynenoj koronavirusom SARS-CoV-2»]. Vol. 641 of July 22, 2020. available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vstanovlennya-karantynu-ta-zapr-641> (accessed: 28.09.2020) [in Ukrainian].

8. Toloshnyak, N. (1991). Ukrainian chamber opera (on the problem of the evolution of the genre) [Ukrainskaja kamernaja opera (k probleme jevoljucii zhanra)]: author's ref. dis. ... cand. art history: specialist. 17.00.02 – musical art / Kievskaya gos. kons. im. P. I. Tchaikovskogo. Kiev. 23 p. [in Russian].

9. Trykolenko, S. (2016). Ukrainian scenography of the end of the XX – beginning of the XXI century: main tendencies of development and author's positions [Ukrainska stsenohrafiia kintsia XX – pochatku XXI st.: osnovni tendentsii rozvytku ta avtorski pozytsii]: author's ref. candidate of dissertation art history: 26.00.01 – Theory and history of culture / Institute of Art History, Folklore and Ethnology. MT Rylsky National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv. 18 p. [in Ukrainian].

10. Cherkashyna-Gubarenko, M. (2015). Opera House in the changing space-time [Opernyi teatr v minlyvomu chasoprostori]: monograph. Kharkiv: Akta. 392 p.: pict. [in Ukrainian].

11. Cherkashyna-Gubarenko, M. (2015). The problem of the relationship between words, music and action in modern Ukrainian opera [Problema sootnosheniia slova, muzyki i dejstvija v sovremennoj ukrainskoj opere]. Sumy: Nauka. P. 56–70 [in Russian].

12. Gelb Peter. "Keynote Address" In Opera America: Opera Conference, Seattle: WA, 2006. P. 103–108. [in English]

13. Katz Mark. Capturing Sound: How Technology Has Changed Music. Revised ed. Berkeley: University of California Press, 2010. [in English]

SPIVAKOVSKYI OLEKSANDR

Spivakovskiy Oleksandr, second year creative postgraduate student of the Department of Opera Training and Music Directing of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6938-1073>

UKRAINIAN PERFORMANCES OF SMALL FORM OPERAS IN THE ERA OF THE 2000's

The purpose of the work. The article defines the role of the small form operas in the development of Ukrainian music and drama theatre of the 2000s.

The research methodology is based on key provisions, concepts of music directing, developed during the twentieth century and their diversification in today's realities. Such general scientific methods as art history, history, analysis and synthesis, and comparative methods were chosen to compare Ukrainian productions of small form operas of the 2000s.

The scientific novelty of the work lies in rethinking functioning of small opera forms according to the realities of modern Ukraine and elucidating the factors influencing their modern development and changes.

Conclusions. The role of operas of small forms in the repertoire of Ukrainian musical theatres and artistic-theatrical projects is increasing under various conditions such as: socio-cultural and political conflicts of a new millennium, the role of operas of small forms in the repertoire of Ukrainian musical theatres and artistic-theatrical projects is increasing. The modern audience is the part of

information society, which exists on its own, often developing at an accelerated pace, and it must be taken into account by the directors of musical theatre when deciding on the repertoire for subsequent staging of an opera. The relevance of the drama of the selected works, ideological and artistic qualities, aesthetic and educational aspects of the opera, as well as the assessment of creative and material possibilities for the realization of the idea of the play are essential, crucial elements that should be taken into consideration in order to ensure effective opera staging and production. In the 2000s, art and theatre projects enriched Ukrainian stage by conducting research and experimenting with the scope and subject of performance as well as with their genre and style, thus confirming and updating small opera forms.

Keywords: small form opera, Ukrainian musical theatre, art and theatre projects.

Спиваковский А. Ю. Украинские постановки малых музыкально-театральных форм 2000-х годов.

Актуальность. Научная новизна работы заключается в переосмыслении функционирования малых музыкально-театральных форм в реалиях Украины, выяснении факторов, влияющих на их современное развитие и видоизменения. В условиях различных социокультурных и политических коллизий периода нового миллениума роль малых музыкально-театральных форм в репертуаре украинских музыкальных театров и художественно-театральных проектов увеличивается.

Цель исследования – определение роли малой музыкально-театральной формы 2000 -х годов в контексте развития современного украинского музыкального театра. **Методология** исследования базируется на ключевых положениях, концепциях музыкальной режиссуры, разработанных на протяжении XX века и поданных в соответствии с реалиями сегодняшнего дня. Были выбраны такие общенаучные методы, как искусствоведческий, исторический, анализ, синтез и компаративный для сравнения украинских постановок малых музыкально-театральных форм 2000-х годов.

Современная зрительская аудитория является частью информационного общества, существует в собственном, часто ускоренном темпоритме, на который следует обращать внимание режиссерам музыкального театра при планировании репертуарной политики. Учет актуальности драматургии избранных для постановки произведений, заложенных в них идейно-художественных, эстетических и воспитательных особенностей, а также оценка творческих и материальных возможностей для воплощения замысла – необходимые и важные моменты, на которые стоит обратить внимание для обеспечения дальнейшей жизни оперы на театральной сцене. Художественно-театральные проекты, появившиеся в Украине в 2000-х годах, являются теми мобильными институциями, которые проводят поиски и экспериментируют с расширением проблематики спектаклей и их жанрово-стилевыми типами, подтверждая и актуализируя малые музыкально-театральные формы.

Ключевые слова: малые музыкально-театральные формы, украинский музыкальный театр, художественно-театральные проекты.